

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλος Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραιανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακιροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

- 19.40-20.00 *Τεχνικές του δράματος και διδασκαλία της γλώσσας: ψυχολογική και κοινωνικοπολιτισμική διάσταση*
A. Χασάπης, I. Βαμβακίδου
- 20.00-20.20 *Κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διδασκαλία της ελληνικής σε νηπιαγωγεία όπου φοιτούν μικροί μουσουλμάνοι*
K. Τσιούμης, E. Κοηκίδου
- 20.20-20.40 *Διαφυλικές διαφορές στις στάσεις και στρατηγικές ανάγνωσης των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου*
E. Γρίβα, Γ. Μπουνόβας, K. Σέμογλου, X. Κοσσυβάκη
- 20.40-21.00 Συζήτηση
- Δείπνο

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

- Ωρα **Αίθουσα 2**
Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη (ξένη)
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **A. Ιορδανίδου, Tz. Καλογήρου**
- 9.00-9.30 *Γλωσσική ποικιλία στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: ο τονισμός των προπαροξύτων ουδετέρων*
Π. Σπανού, B. Γιαννάκη
- 9.30-9.50 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα επίθετα: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
B. Λάγιος, I. Γρηγορίου, A. Ιορδανίδου
- 9.50-10.10 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα ουσιαστικά: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
A. Κουτίβα, A. Νικολοπούλου
- 10.10-10.30 *Η κλίση του παθητικού αορίστου στη νεοελληνική γλώσσα: διδακτικές προτάσεις*
A. Ντίλιου, M. Πίγκα, A. Ιορδανίδου
- 10.30-10.45 *Ο παθητικός παρατατικός στην κοινή νεοελληνική: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
X. Πίτσου, A. Ιορδανίδου
- 10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές
- 11.30-14.00 **Επίσημη έναρξη**
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **H. Ματσαγγούρας - A. Νάκας**
- 17.00-17.20 *Η διδασκαλία των ιδιωτισμών σε μη ελληνόφωνους φοιτητές*
S. Berikashvili, I. Lobzhanidze
- 17.20-17.40 *Η διδασκαλία του γραπτού λόγου στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση της διασποράς: από την επικοινωνιακή ικανότητα στις πρακτικές γραμματισμού*

Π. Κρασίδου, Φ. Τεντολούρης

17.40-18.00 *Χρήση στρατηγικών από αλλόγλωσσους μαθητές του Δημοτικού κατά την ανάγνωση κειμένων στην ελληνική γλώσσα*
Κ. Μαστροθανάσης, Α. Γελαδάρη, Ε. Γρίβα

18.00-18.20 *Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: μια πρόταση διδασκαλίας*
Α. Πάσχου

18.20-18.40 Συζήτηση

18.40-19.20 Διάλειμμα

Προεδρείο: Ν. Μήτσος - Δ. Μπενέκος

19.20-19.40 *Διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στα Μειονοτικά σχολεία της Θράκης. Η επικοινωνιακή μέθοδος διδασκαλίας σύμφωνα με το πρόγραμμα εκπαίδευσης μουσουλμανοπαίδων, διαπιστώσεις και προτάσεις για επέκταση της μεθόδου με δραστηριότητες επικεντρωμένες στα κέντρα ενδιαφέροντος των μαθητών*
Μ. Ραηλιού, Τ. Ραηλιού

19.40-20.00 *Η διδασκαλία των επαγγελματικών ουσιαστικών σε -as, -της, -ικος σε αλλοδαπούς μαθητές της ελληνικής*
Μ. Τασιούδη, Χ. Αλεξιάδου, Σ. Κωνσταντινίδου

20.00-20.20 *Ο κειμενικός γραπτός λόγος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου των αλλόγλωσσων μαθητών ηλικίας 6-12 ετών*
Ε. Ζούνη

20.20-20.40 *Ζητήματα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε τσιγγανόπαιδες. Απόψεις και θέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών για διδακτικά εγχειρίδια ενισχυτικής διδασκαλίας στο πλαίσιο προγράμματος για την ένταξη τσιγγανοπαίδων στο σχολείο*
Δ. Μπενέκος, Μ. Παραδιά, Α. Μήτσος

20.40-21.00 Συζήτηση

Δείπνο

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

Ωρα

Αίθουσα 3

Γλώσσα και τεχνολογία

Θεματική: **Νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία**

Προεδρείο: Η. Μασσαγγούρας - Δ. Κουτσογιάννης

9.00-9.30 *Οι νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία*
Α. Μαυρογόνατος, Δ. Μπαραικτάρη, Λ. Κρεμμύδα, Ι. Λιάκος

9.30-9.50 *Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής μέσω συστημάτων αυτόματης επεξεργασίας φυσικών γλωσσών*
Ε. Φίστα, Β. Φούφη

9.50-10.10 *Παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες: ανίχνευση γνωστικών παραμέτρων αναφορικά με την παραγωγή και επεξεργασία του γραπτού λόγου στη μητρική γλώσσα*
Γκισούρη Στ., Αλευριάδου Αν., Τσακίριδου Ελ.

10.10-10.30 *Τεχνολογίες WEB 3.0 και γλωσσική διδασκαλία. Μια πρόταση συνεργατικού εργαλείου διδασκόντων*
Π. Αρβανίτης, Μ. Καρακοιλτσίδου

10.30-10.45 *Νέες τεχνολογίες στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος μέσα από το παραμύθι*
Χρ. Κόζα, Μ. Κόζα

10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές

11.30-14.00 **Επίσημη έναρξη**

Θεματική: **Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **Δ. Κουτσογιάννης - Α. Μιχάλης**

10.45-11.30 *Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις και νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία της ελληνικής σε νήπια αλλοδαπής καταγωγής*
Κ. Μακρονάσου

17.00-17.20 *Η Ελληνική Γλώσσα στην εποχή της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Επίδραση της χρήσης των Greeklish stin orthografiki*

**Ζητήματα διδασκαλίας της Ελληνικής γλώσσας σε Τσιγγανόπαιδες.
Απόψεις και θέσεις δασκάλων και μαθητών για διδακτικά εγχειρίδια
ενισχυτικής γλωσσικής διδασκαλίας στο πλαίσιο Προγράμματος για
την Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.**

Δημήτριος Μπενέκος

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Μαρία Παραδιά

Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι.

Αντωνία Μήτση

Μεταπτυχιακή Εκπαιδευτικός της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Abstract

Στις κοινωνικά, γλωσσικά και φυλετικά σύνθετες και πολυπολιτισμικές κοινωνίες των ημερών μας, που διαμορφώθηκαν με τη μεταναστευτική κινητικότητα των τελευταίων δεκαετιών, η εκμάθηση της γλώσσας του μείζονος κοινωνικού συνόλου θεωρείται ως απαραίτητη προϋπόθεση για σχολική επιτυχία και επαγγελματική αποκατάσταση των νεαρών ανθρώπων. Το σχολείο αποτελεί τον πλέον κατάλληλο χώρο για εφαρμογή διαπολιτισμικών μορφωτικών προγραμμάτων που στοχεύουν στη φυσιολογική ενσωμάτωση ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικές γλωσσικές ομάδες, με σεβασμό, πάντα, στην υπαρκτή ετερότητα. Στην παρούσα έρευνα ερευνήθηκαν οι θέσεις των Τσιγγανοπαίδων και των εκπαιδευτικών σχετικά με τις μορφωτικές παρεμβάσεις του Προγράμματος «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο» με έμφαση την εισαγωγή και χρήση στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας, που λειτουργούσαν σε όλους σχεδόν τους νομούς της Ελλάδας, των νέων γλωσσικών εγχειριδίων με τον τίτλο «Μιλώ και γράφω Ελληνικά».

Zusammenfassung

In den heutigen komplexen und multikulturellen Gesellschaften, die von der Auswanderungsmobilität der letzten Jahrzehnte ein sozial, ethnisch und sprachlich mosaikartiges Bild zeigen, ist das Erlernen der Sprache der Mehrheitsgesellschaft grundlegende Voraussetzung für Schul- und Berufserfolg. Die Schule wird als der passende Ort für das Praktizieren von interkulturellen Bildungsangeboten betrachtet, welche die Eingliederung von Leuten aus fremden bzw. unterschiedlichen sprachlichen

Kreisen mit Respektierung der vorhandenen Heterogenität als Ziel haben. Die vorliegende Forschung untersucht Angaben und Meinungen der Zigeunerkinder und der Lehrerinnen und Lehrer, die die neue Sprachbuchserie „Ich spreche und schreibe Griechisch“ benutzt haben im Rahmen des fast alle griechische Regionen umfassenden Förderprogramms „Eingliederung der Zigeunerkinder in die Schule“.

1. Εισαγωγικά

Μια από τις πολλαπλές προκλήσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει κατά τα τελευταία χρόνια το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ήταν και η ομαλή κοινωνική ένταξη μαθητών που ανήκουν σε πληθυσμιακές ομάδες με γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, γεγονός που το οδηγεί σταδιακά σε αναπροσαρμογή ή και αντικατάσταση των χρησιμοποιούμενων κατά το παρελθόν διδακτικών προσεγγίσεων και στρατηγικών του.

Στην προσπάθεια αυτή συμμετείχε και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας με το Πρόγραμμα «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο», με το οποίο αναζητήθηκαν αποτελεσματικότεροι τρόποι για την ομαλή ένταξη των Τσιγγανοπαίδων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, και κατ' επέκτασιν, στην κοινωνική ζωή της χώρας.

Μια από τις βασικές επιδιώξεις του Προγράμματος ήταν η προσφορά βοήθειας στους μαθητές και μαθήτριες της συγκεκριμένης ομάδας – στόχου να γνωρίσουν τον εαυτό τους και να τον εντάξουν σωστά στον περιβάλλοντα χώρο. Η γνώση του εαυτού τους και του έξω κόσμου, συνδυασμένη με μια προσπάθεια για περαιτέρω ανάπτυξη των δυνατοτήτων και των δεξιοτήτων τους, θεωρήθηκε ότι θα τους οδηγήσει σταδιακά στην υπέρβαση της απομόνωσης και θα τους καταστήσει εν τέλει ικανούς να λειτουργήσουν αποτελεσματικά ως άτομα και ως μέλη του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου (Μπενέκος 2007, 48). Για πραγματοποίηση της επιδίωξης αυτής το Πρόγραμμα προέβη, μεταξύ άλλων, και σε μια σειρά δράσεων (Μήτσης-Σδρόλιας 2007, 76-77), όπως:

- ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
- Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
- ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑΣ
- (ως πρότυπο/απόδειξη/ξένης)
- (α) Ίδρυση και λειτουργία 80 Τμημάτων Ενισχυτικής Διδασκαλίας σε πανελλήνια κλίμακα με διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας για έξι (6) ώρες την εβδομάδα, πέραν του κυρίου προγράμματος και εκτός των ωρών λειτουργίας του σχολείου
 - (β) Παραγωγή του αναγκαίου για τη συγκεκριμένη κατηγορία μαθητών διδακτικού υλικού το οποίο περιλαμβάνεται στα τρία βιβλία του μαθητή (συντομογρ. ΒΜ)
 - (γ) Σύνταξη ενός ‘βιβλίου δασκάλου’ (συντομογρ. ΒΔ) που περιέχει ειδικές οδηγίες για τη δημιουργική αξιοποίηση και χρήση του υλικού των ΒΜ
 - (δ) Σύνταξη ενός επιμορφωτικού οδηγού (συντομογρ. ΕΟ) για τους εκπαιδευτικούς, με θέματα που αφορούν γενικότερα στην πληθυσμιακή ομάδα των Τσιγγάνων αλλά και με παράθεση στοιχείων και πληροφοριών απαραίτητων για την παροχή σ’ αυτούς μιας σύγχρονης διαπολιτισμικής αγωγής
 - (ε) Υιοθέτηση της πλέον κατάλληλης μεθόδου διδασκαλίας, η οποία θα οδηγούσε σε σταδιακή ένταξη των μαθητών αυτών στο σχολικό περιβάλλον, σεβόμενη όμως σε κάθε περίπτωση, την προσωπικότητά τους και επενδύοντας στις εμπειρίες, τις ικανότητες, τις δεξιότητες και στα χαρακτηριστικά που ήδη διαθέτουν.

Κατά την άποψη της επιστημονικής επιτροπής (συντομογραφικά ε.ε.) του έργου (Μήτσης-Μήτση 2007, 104-106) όσον αφορά στη διδακτική διαδικασία, προέκυπτε η ανάγκη της προσφυγής στις αρχές της *επικοινωνιακής προσέγγισης* (Littlewood 1981: 85-95, Widdowson 1978: 57-76), ώστε κατά τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, μαθήτριες και μαθητές της ομάδας-στόχου να εμπλέκονται σε σκόπιμα οργανωμένη γλωσσική δραστηριότητα η οποία θα μπορούσε, κατά περίπτωση, να έχει τον χαρακτήρα *αυθεντικής ή οιονεί αυθεντικής επικοινωνίας* (Μήτσης 2004: 260-277, Μπέλλα 2007: 222-229).

Γενικά, ο απώτερος στόχος της διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας ήταν, μέσω των επικοινωνιακού τύπου δραστηριοτήτων και σε συνδυασμό με μια προσπάθεια προσαρμογής του υλικού και, γενικότερα, της γλωσσικής διδασκαλίας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των Τσιγγανοπαίδων, να προωθηθεί η σχολική-κοινωνική τους ένταξη και να εξασφαλισθεί, κατά το δυνατόν, η ισότητα ευκαιριών και γι’ αυτούς.

Αναφερόμενοι στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ομάδας – στόχου, τα οποία και καταγράφονται λεπτομερώς τόσο στον Οδηγό Επιμόρφωσης (Χατζησαββίδης 2007: 46-59, Μήτσης & Μήτση 2007: 95-102 και Μπενέκος 2007α: 65-73), όσο και σε

άλλες μελέτες (Γρηγοριάδη 1999: 32-38, Ματούλας & Κλασσίνας 2001: 61-91, Ντούσας 1997: 119-44) θα λέγαμε ότι συνοψίζονται ως εξής:

- Σημαντικές μαθητικές διαρροές κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής παιδείας, συμπεριλαμβανομένης και της προσχολικής αγωγής
- Έλλειψη εμπιστοσύνης στο μορφωτικό σύστημα της χώρας
- Ελλιπής γνώση της Ελληνικής γλώσσας, αναλφαβητισμός
- Αξιακό σύστημα μη συμβατό πολλές φορές με τους θεσμούς της μείζονος κοινωνίας
- Προβλήματα στέγασης και δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης
- Έλλειψη στοιχειωδών συνθηκών υγιεινής
- Συχνές μετακινήσεις για εργασιακούς λόγους, παιδική εργασία και επαιτεία
- Ανεπαρκής πληροφόρηση γονέων και εκπαιδευτικών
- Άγνοια των σχετικών ζητημάτων από την πλευρά πολλών υπηρεσιακών παραγόντων και τοπικών αρχών κ.ά.

Για τους ανωτέρω (και όχι μόνο) λόγους και επειδή τα ειδικά χαρακτηριστικά της εν λόγω πληθυσμιακής ομάδας είναι ανομοιογενή με σημαντικές αποκλίσεις από περιοχή σε περιοχή, κατεβλήθη προσπάθεια, ώστε το διδακτικό υλικό που παρήχθη να επιτρέπει διαφοροποιήσεις, χορηγώντας δυνατότητες για προσαρμογή της διδασκαλίας στις απαιτήσεις του συγκεκριμένου κάθε φορά μαθητικού ακροατηρίου (Nunan 1998: 208-227). Το εκπαιδευτικό αυτό υλικό, σύμφωνα με την καθιερωμένη στον τομέα της διδακτικής των ξένων γλωσσών διαφοροποίηση της διδασκαλίας, διαρθρώθηκε σε τρία επίπεδα στα οποία εντάχθηκαν οι Τσιγγανόπαιδες, ανάλογα με τον βαθμό γνώσης της Ελληνικής γλώσσας, και, μετά από σχετική πιλοτική εφαρμογή, αξιοποιήθηκε από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές αρχές και τις προϋποθέσεις διδασκαλίας.

2. Η έρευνα

2.1 Δείγμα-Μέθοδος της έρευνας

Με τη λήξη του σχολικού έτους 2007-08 κρίθηκε σκόπιμο, στο πλαίσιο του έργου αυτού, να διεξαχθεί μια σχετική έρευνα, ώστε να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης και να διαπιστωθεί ο βαθμός επιβεβαίωσης των υποθέσεων στις οποίες είχε στηριχθεί η δημιουργία του παραχθέντος διδακτικού

υλικού. Για τον σκοπό αυτόν απεστάλησαν ερωτηματολόγια σε εκπαιδευτικούς και μαθητές ως εξής:

(I) Ένα δομημένο ερωτηματολόγιο (με 15 ερωτήματα για τα ΒΜ, το ΒΔ και τον ΕΟ) προς τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν ως διδάσκοντες στο Πρόγραμμα, το οποίο έπρεπε να συμπληρώσουν ιδιοχείρως. Από το σύνολο των 80 περίπου εκπαιδευτικών που δίδαξαν στο Πρόγραμμα, ανταποκρίθηκαν οι 58 από τους οποίους οι 28 ήταν άνδρες (48,28%) και οι 30 γυναίκες (51,72%).

(II) Ένα επίσης δομημένο ερωτηματολόγιο (με 9 ερωτήματα) για τους μαθητές, το οποίο συμπλήρωσαν ιδιοχείρως 322 Τσιγγανόπαιδες. Ο αριθμός αυτός των συμμετεχόντων κρίνεται απολύτως ικανοποιητικός, αν λάβει κανείς υπόψη τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης ομάδας μαθητών (Ματούλας & Κλασσίνας 2001: 23-60, Σωτηρόπουλος 1999: 84-94).

Τα ερωτηματολόγια αποσκοπούσαν κυρίως στην ποσοτική αποτίμηση της όλης διαδικασίας και για τον σκοπό αυτό επιλέχθηκε η χρήση κλειστών ερωτήσεων επιλογής με δυνατότητα όμως πρόσθετων απαντήσεων για τους διδάσκοντες (semi-open questions), κατά συνέπεια μέρος των απόψεων των διδασκόντων εστιάζεται σε ποιοτικά χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι ερωτήσεις προς τους μαθητές ήταν απλές και κατανοητές, ώστε να παρέχουν τη δυνατότητα αξιόπιστης συμπλήρωσης από τους Τσιγγανόπαιδες χωρίς να απαιτούνται περαιτέρω διευκρινίσεις.

Οι στατιστικοί έλεγχοι της μελέτης πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS, έκδοση 13.0.

Σχετικά με το φύλο των Τσιγγανοπαίδων του ερευνητικού δείγματος, από τους 322 συμμετέχοντες 155 (48,14%) είναι κορίτσια και 167 (51,86%) είναι αγόρια. Η ηλικία των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα αποτυπώνεται στον πίνακα 1

Πίνακας 1. Ηλικία

Ηλικία	Συχνότητα	%	Αθροιστικό %
0	23	7,1	7,1
6	5	1,6	8,7
7	37	11,5	20,2

8	44	13,7	33,9
9	47	14,6	48,4
10	69	21,4	69,9
11	55	17,1	87,0
12	31	9,6	96,6
13	9	2,8	99,4
14	2	,6	100,0
Σύνολο	322	100,0	

Αναφορικά με την τάξη στην οποία φοιτούν, 50 μαθητές (15,5%) δήλωσαν ότι φοιτούν στην Α΄ Τάξη Δημοτικού, 70 (21,7%) στη Β΄ Τάξη Δημοτικού, 67 (20,8%) στην Γ΄ Τάξη Δημοτικού, 45 (14%) στην Δ΄ Τάξη Δημοτικού, 44 (13,7%) στην Ε΄ και 23 (7,1%) στην Στ΄ Τάξη Δημοτικού και 23 μαθητές (7,1%) δεν απάντησαν στην αντίστοιχη ερώτηση (πιθανόν γιατί δεν είχαν εγγραφεί στο σχολείο).

2.2 Αποτελέσματα της έρευνας

2.2.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών

Ως προς τη γενική εντύπωση για τη σειρά των βιβλίων «Μιλώ και γράφω Ελληνικά» (ερώτημα 1), διαπιστώθηκε σε σημαντικό ποσοστό (90%) θετική στάση. Συγκεκριμένα, 32 διδάσκοντες (55,1%) χαρακτήρισαν τα βιβλία «άριστα» έως και «πολύ καλά», 20 διδάσκοντες (34,5%) τα θεώρησαν «καλά», ενώ μόνο 6 διδάσκοντες (10,3%) τους απέδωσαν τον χαρακτηρισμό «μέτρια».

Στις γενικότερες, βέβαια, παρατηρήσεις τους οι διδάσκοντες επεσήμαναν ότι θα έπρεπε να ακολουθείται συστηματικότερος τρόπος για την εκμάθηση των λέξεων και των γραμμάτων και να περιλαμβάνονται στα βιβλία περισσότερες γλωσσικές ασκήσεις.

Σχετικά με την επιλεγείσα μέθοδο διδασκαλίας (δηλαδή την επικοινωνιακή προσέγγιση), που προτείνεται στο ΒΔ και στον ΕΟ της σειράς «Μιλώ και γράφω Ελληνικά» (ερώτημα 2), οι απόψεις των εκπαιδευτικών αποτυπώνονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2. Προτεινόμενη μέθοδος διδασκαλίας στο "Βιβλίο του Δασκάλου" και στον

"Οδηγό Επιμόρφωσης"

	Συχνότητα	%	Αθροιστικό %
άριστη	5	8,6	8,6
καλή	24	41,4	50,0
μέτρια	3	5,2	55,2
πολύ καλή	26	44,8	100,0
Σύνολο	58	100,0	

Επίσης, οι εκπαιδευτικοί σημείωσαν ότι θα επιθυμούσαν (α) πιο απλουστευμένη διδακτική μεθοδολογία, (β) αντιστοιχία της σειράς «Μιλώ και γράφω Ελληνικά» με τα συμβατικά σχολικά βιβλία και (γ) περαιτέρω ενίσχυση της εξάσκησης των Τσιγγανοπαίδων στον γραπτό λόγο.

Στην ερώτηση (με αριθμό 3) για την αξιολόγηση της διάκρισης σε επίπεδα διδασκαλίας, 50 διδάσκοντες (86,2%) απάντησαν θετικά. Συγκεκριμένα, 7 διδάσκοντες (12,1%) χαρακτήρισαν την εν λόγω διάκριση άριστη, 22 διδάσκοντες (37,9%) πολύ επιτυχή, 21 διδάσκοντες (36,2%) αρκετά επιτυχή και 8 διδάσκοντες (13,8%) σχετικά επιτυχή. Εξάλλου ορισμένοι εκπαιδευτικοί επεσήμαναν (α) για διευκόλυνση των αναλφάβητων ή και μαθητών με ελάχιστες γνώσεις της γλώσσας η αναγκαιότητα δημιουργίας απλούστερου υλικού ειδικά για το Επίπεδο Α' και (β) διαμόρφωση του διδακτικού υλικού σε έξι επίπεδα διδασκαλίας αντίστοιχα, δηλαδή, με τις τάξεις του Δημοτικού Σχολείου.

Στο ερώτημα (με αριθμό 4) αν η σειρά βιβλίων «Μιλώ και γράφω Ελληνικά» ικανοποιεί τις ανάγκες, τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των Τσιγγανοπαίδων, η ανταπόκριση των διδασκόντων υπήρξε θετική κατά 93,2% (54 διδάσκοντες). Αξιοσημείωτο, βέβαια, είναι ότι 27 διδάσκοντες (46,6%) απάντησαν «αρκετά» και μόλις 7 (12,1%) απάντησαν «πάρα πολύ».

Στο ερώτημα (με αριθμό 5) σχετικά με το αν η θεματολογία των εγχειριδίων ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των μαθητών, 56 διδάσκοντες (96,5%) υποστηρίζουν ότι τα θέματα των εγχειριδίων ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στα

ενδιαφέροντα των μαθητών και μόνο το 3,4% απάντησε ότι ανταποκρίνονται σε μικρό βαθμό. Παρόλα αυτά, επισημάνθηκε η αναγκαιότητα της προσθήκης επιπλέον ασκήσεων γραφής για όλα τα γράμματα του αλφαβήτου καθώς και επιπλέον θεματικών ενοτήτων.

Επίσης, 56 διδάσκοντες (96,5%) θεωρούν ότι τα θέματα των ενοτήτων των εγχειριδίων ανταποκρίνονται σε γενικές γραμμές στις καθημερινές επικοινωνιακές ανάγκες των μαθητών (ερώτημα 6). Από το σύνολο, όμως, των θετικών απαντήσεων (28 διδάσκοντες, ήτοι 48,3%) πιστεύουν ότι ανταποκρίνονται «αρκετά», ενώ «πάρα πολύ» μόνο 6 (1,3%).

Όσον αφορά στις γλωσσικές δεξιότητες της παραγωγής προφορικού λόγου οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως βελτιώνεται ο προφορικός λόγος των μαθητών με τη χρήση της σειράς των συγκεκριμένων σχολικών εγχειριδίων, ενώ για τον βαθμό ανάπτυξης του γραπτού λόγου μέσω των εγχειριδίων τα δεδομένα παρουσιάζουν πιο αρνητική εικόνα με βασικότερη την επισήμανση ότι δεν υπάρχει ο αναγκαίος αριθμός δραστηριοτήτων για την επαρκή εξάσκηση των μαθητών στον γραπτό λόγο. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά στις γλωσσικές δεξιότητες της παραγωγής προφορικού (ερώτημα 7) και γραπτού λόγου (ερώτημα 8) αποτυπώνονται στους πίνακες 3 και 4.

Νυμφαίο Φλώρινας

Πίνακας 3. Βελτίωση του προφορικού λόγου των μαθητών (με βάση την προτεινόμενη μεθοδολογία στα εγχειρίδια)

	Συχνότητα	%	Αθροιστικό %
αρκετά	29	50,0	50,0
λίγο	2	3,4	53,4
πάρα πολύ	1	1,7	55,2
πολύ	26	44,8	100,0
Σύνολο	58	100,0	

Πίνακας 4. Βελτίωση του γραπτού λόγου των μαθητών (με βάση την προτεινόμενη μεθοδολογία στα εγχειρίδια)

	Συχνότητα	%	Αθροιστικό %
αρκετά	28	48,3	48,3
λίγο	11	19,0	67,2
πάρα πολύ	5	8,6	75,9
πολύ	14	24,1	100,0
Σύνολο	58	100,0	

Σχετικά με το διδασκόμενο λεξιλόγιο (ερώτημα 9), αν και 55 διδάσκοντες (94,8%) συμφωνούν ότι το λεξιλόγιο που υπάρχει στα εγχειρίδια είναι επαρκές για την ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών, όμως επισημαίνουν και την ανάγκη για περαιτέρω εμπλουτισμό του.

Όσον αφορά στο κατά πόσον τα εν λόγω βιβλία συμβάλλουν γενικότερα στην ανάπτυξη της γλωσσικής δεξιότητας των μαθητών (ερώτημα 10), 29 εκπαιδευτικοί

(50%) απάντησαν «πολύ» ή «πάρα πολύ», γεγονός που συνδυαζόμενο με τους 27 διδάσκοντες (46,6%) που απάντησαν «αρκετά» διαμορφώνει μια αρκετά θετική εικόνα ως προς την επίτευξη του στόχου αυτού.

Επίσης, οι διδάσκοντες στο σύνολό τους εκφράζονται θετικά έως πολύ θετικά σχετικά με τα εικονογραφικά στοιχεία των διδακτικών βιβλίων (ερώτημα 11). Συγκεκριμένα, 17 διδάσκοντες (29,3%) δήλωσαν πάρα πολύ ικανοποιημένοι από την εικονογράφηση, 31 (53,4%) πολύ ικανοποιημένοι και 10 (17,2%) αρκετά ικανοποιημένοι. Εξάλλου, θετική έως πολύ θετική είναι και η στάση των διδασκόντων ως προς τη χρησιμότητα του «*Βιβλίου του Δασκάλου*» και του «*Επιμορφωτικού Οδηγού*» (ερώτημα 12), καθώς 12 διδάσκοντες (20,7%) δήλωσαν ότι ενημερώνονται πάρα πολύ από τα βοηθήματα αυτά, 28 (48,3%) ότι ενημερώνονται πολύ, 17 (29,3%) αρκετά. Μόνο το 1,7% δεν ήταν και τόσο ικανοποιημένο, επισημαίνοντας ότι οι οδηγίες διδασκαλίας θα πρέπει να είναι πιο αναλυτικές και πιο επικεντρωμένες σε κάθε διδακτική ενότητα.

Επιπλέον, είναι σημαντική η ικανοποίηση των διδασκόντων από τις δυνατότητες επιλογής εναλλακτικών δραστηριοτήτων που παρέχουν τα διδακτικά εγχειρίδια (ερώτημα 13), καθώς 57 από τους 58 εκπαιδευτικούς (98,3%) δήλωσαν από αρκετά έως πάρα πολύ ικανοποιημένοι.

Ως προς την επάρκεια των προτεινόμενων για κάθε διδακτική ενότητα εναλλακτικών δραστηριοτήτων και εφαρμογών (ερώτημα 14), οι διδάσκοντες θεωρούν ότι σε γενικές γραμμές προτείνονται επαρκείς εναλλακτικές δραστηριότητες. Από αυτούς, 28 (48,3%) δηλώνουν «πάρα πολύ» έως και «πολύ» ικανοποιημένοι από τις προτεινόμενες δραστηριότητες, ενώ οι υπόλοιποι, 30 (51,7%), δηλώνουν αρκετά ικανοποιημένοι. Επίσης, τονίστηκε η ανάγκη να καταρτισθεί πρόσθετο επιμορφωτικό υλικό κατά περιφέρεια, στο οποίο θα λαμβάνονται υπόψη οι τοπικές ιδιαιτερότητες.

Τέλος, οι αναφορές στα πολιτισμικά στοιχεία της ομάδας-στόχου που περιέχονται στα ΒΜ και στον ΟΕ (ερώτημα 15) αποτυπώνονται στον πίνακα 5.

Πίνακας 5. Τα πολιτισμικά στοιχεία της ομάδας-στόχου των ΒΜ και ΟΕ

	Συχνότητα	%	Αθροιστικό %
αρκετά	23	39,7	39,7
λίγο	1	1,7	41,4
πάρα πολύ	9	15,5	56,9
πολύ	25	43,1	100,0
Σύνολο	58	100,0	

2.2.2 Οι απόψεις των μαθητών

Σχετικά με τη γλώσσα την οποία οι μαθητές μιλούν στο οικογενειακό τους περιβάλλον (ερώτημα 1), ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (44,41 %) δηλώνει ότι χρησιμοποιεί αποκλειστικά τη γλώσσα ρομανί (143 μαθητές), δηλαδή τη μητρική γλώσσα των Τσιγγάνων που εμφανίζεται στον ελληνικό χώρο με τη μορφή ιδιωμάτων, τα οποία όμως δεν απέχουν μεταξύ τους τόσο πολύ, ώστε να καθιστούν αδύνατη την επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων ομιλητών της (Χατζησαββίδης 2007: 59). Ακολουθούν με 23,91 % όσοι μιλούν μόνο ελληνικά (77 μαθητές) και με το ίδιο ποσοστό (23,91 %) όσοι μιλούν ρομανί και ελληνικά (77 μαθητές), με 4,7 % όσοι μιλούν μόνο τουρκικά (15 μαθητές), ενώ περίπου στο 1% είναι κάθε μία από τις ομάδες μαθητών με ομιλούμενη γλώσσα τη βλάχικη, τη βουλγαρική, την τουρκική από κοινού με την ελληνική και την τουρκική από κοινού με τη ρομανί.

Όσον αφορά στο ερώτημα 2, αν κάνουν παρέα με παιδιά ή φίλους που μιλούν μόνο ελληνικά, 105 Τσιγγανόπαιδες (32,6%) απάντησαν αρνητικά και 217 (67,4%) απάντησαν θετικά. Εξάλλου, παρατηρήθηκε μεγάλη εξοικείωση των Τσιγγανόπαιδων τουλάχιστον με τον ελληνικό προφορικό λόγο σε επίπεδο καθημερινής επικοινωνίας, καθώς 207 (95,86%) από αυτούς δηλώνουν (ερώτημα 3) ότι καταλαβαίνουν τους συμμαθητές τους που μιλούν ελληνικά από «αρκετά» έως «πάρα πολύ». Αντίθετα, οι Τσιγγανόπαιδες που καταλαβαίνουν λίγο ή καθόλου την Ελληνική γλώσσα φτάνουν μόλις τους 9 (4,15%).

Η απάντηση στο ερώτημα 4, αν τους αρέσει το νέο βιβλίο της γλώσσας «*Μιλώ και γράφω Ελληνικά*», υπήρξε θετική καθώς 301 (93,48%) δήλωσαν ότι τους αρέσει το βιβλίο «αρκετά» (71 μαθητές, 22,05%), «πολύ» (125 μαθητές, 38,82%) και «πάρα πολύ» (105 μαθητές, 32,61%). Με «λίγο» απάντησαν 15 μαθητές (4,66%) και «καθόλου» 6 μαθητές (1,86%).

Στο ερώτημα 5, αν συνεργάζονται για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων του διδακτικού βιβλίου, φαίνεται ότι η πλειονότητα των Τσιγγανοπαίδων ανταποκρίνεται θετικά σε ποσοστό 81,06% (ήτοι 161 στους 322 μαθητές). Το ποσοστό, ωστόσο, και όσων δηλώνουν ότι δεν συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων που υπάρχουν στο εγχειρίδιο, είναι αρκετά αυξημένο (18,94%).

Επίσης 296 από τους μαθητές (91,92%) απαντώντας στο ερώτημα 6, δηλώνουν ότι είναι από «αρκετά» έως «πάρα πολύ» ικανοποιημένοι από τις ασκήσεις και τις δραστηριότητες του διδακτικού βιβλίου εκμάθησης της Ελληνικής γλώσσας. Από αυτούς, μάλιστα, 109 μαθητές (33,9%) είναι «πάρα πολύ» ικανοποιημένοι και μόνον 26 μαθητές (8,08%) είναι «λίγο» έως «καθόλου» ικανοποιημένοι.

Όσο για τις δραστηριότητες που προτείνουν την αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, σε άλλα βιβλία ή εγκυκλοπαίδειες (ερώτημα 7), 209 από τους μαθητές (65%) δηλώνουν ότι τους αρέσουν από «αρκετά» έως «πάρα πολύ», ενώ 113 μαθητές (35%) δηλώνουν «λίγο» έως «καθόλου» ικανοποιημένοι από το είδος των δραστηριοτήτων αυτών. Σημειώνουμε εδώ ότι στα σχολεία παρέμβασης του Προγράμματος απεστάλη ικανός αριθμός Η/Υ, ώστε οι μαθητές να ασκηθούν στη χρήση τους, καθώς και στην αναζήτηση πληροφοριών μέσω του διαδικτύου.

Οι απαντήσεις των Τσιγγανοπαίδων σχετικά με το αν τους ικανοποιούν οι προτεινόμενες δραστηριότητες για αναζήτηση παροιμιών, παραμυθιών, τραγουδιών κ.λπ. στο περιβάλλον τους (ερώτημα 8) αποτυπώνονται στον πίνακα 5.

Πίνακας 5. Δραστηριότητες σχετικές με πολιτιστικά στοιχεία(παραμύθια κ.ά.) από το περιβάλλον των Τσιγγανοπαίδων

	Συχνότητα	%	Αθροιστικό %
αρκετά	57	17,7	17,7
καθόλου	25	7,8	25,5
λίγο	53	16,5	41,9
πάρα πολύ	83	25,8	67,7
πολύ	104	32,3	100,0
Σύνολο	322	100,0	

Τέλος, η πλειονότητα των μαθητών (292 μαθητές, ήτοι ποσοστό 90,69%) απαντούν στο ερώτημα 9 ότι είναι «πολύ» έως «πάρα πολύ» ικανοποιημένοι από το εικαστικό υλικό του διδακτικού βιβλίου (ζωγραφίες, σκίτσα και φωτογραφίες), 19 μαθητές (5,9%) είναι «αρκετά» ικανοποιημένοι από αυτό και μόλις 11 μαθητές (ποσοστό 3,41%) δηλώνουν «λίγο» έως «καθόλου» ικανοποιημένοι.

3. Συμπεράσματα

Στόχος της παρούσης έρευνας υπήρξε η εύρεση και καταγραφή στοιχείων που θα οδηγήσουν σε βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης των Τσιγγανοπαίδων. Στηριζόμενοι στα ευρήματα της στατιστικής έρευνας (απόψεις-θέσεις των δασκάλων που δίδαξαν στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας του Προγράμματος, απαντήσεις των μαθητών που φοίτησαν σ' αυτά) και συνεκτιμώντας τις υποθέσεις της ε.ε. του έργου, οδηγούμαστε σε διαπιστώσεις και συμπεράσματα που σχετίζονται με τρεις τομείς:

- (α) Με τον βαθμό επίτευξης των στόχων του Προγράμματος
- (β) Με την προσπάθεια αναζήτησης αποτελεσματικότερων μεθόδων διδασκαλίας της Ελληνικής γλώσσας σε Τσιγγανόπαιδες, σε συνδυασμό με την παραγωγή αντίστοιχου διδακτικού υλικού και

(γ) Με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα γλωσσικής διδασκαλίας, αλλά και σε ευρύτερα ζητήματα διαπολιτισμικής αγωγής.

Συνοπτικά και συγκεντρωτικά παρατηρούμε ότι:

- Τα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας πέτυχαν να προσελκύσουν μεγάλο αριθμό κοριτσιών, που ανέρχεται στο δείγμα σε 48,14 %, πράγμα ασυνήθιστο για την κοινότητα των Τσιγγάνων
- Τα διδακτικά εγχειρίδια «Μιλώ και γράφω Ελληνικά» ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της ομάδας-στόχου, αφού η πλειονότητα των μαθητών (93,48%) αλλά και των δασκάλων (90%) τα κρίνει θετικά
- Το γεγονός ότι οι Τσιγγανόπαιδες διαθέτουν κάποιου βαθμού εξοικείωση με τον προφορικό λόγο της Ελληνικής γλώσσας (95%), τη στιγμή όμως που το 32,6% αυτών δηλώνει ότι δεν έχει σχέσεις με άτομα που μιλούν τα ελληνικά, πρέπει πρωτίστως να αποδοθεί σε εκπαιδευτική παρέμβαση και δευτερευόντως σε εκμάθηση μέσω τυχαίων επαφών.
- Η δυσκολία κατάκτησης του γραπτού λόγου από τη συγκεκριμένη ομάδα μαθητών, πρέπει, σε ανάλογη μελλοντική προσπάθεια, να αντιμετωπισθεί με γενικευμένη φοίτηση των Τσιγγανοπαίδων στα νηπιαγωγεία (επιθυμητή η ειδική κατάρτιση των νηπιαγωγών) και με τη σύνταξη ενός εγχειριδίου το οποίο να συνιστά μια πρώτη επαφή των μαθητών με τη γραφή (προγραμματικές ασκήσεις, φωνολογική επίγνωση)
- Τα αιτήματα (α) για αύξηση των γλωσσικών-γραφτών ασκήσεων, (β) για αντιστοίχιση του διδακτικού υλικού με αυτό των έξι τάξεων του Δημοτικού Σχολείου, (γ) για εμπλουτισμό του υλικού με άλλες θεματικές ενότητες (κυκλοφοριακή αγωγή, αγωγή υγείας κλπ.), (δ) για δημιουργία επιπρόσθετου υλικού κατά περιφέρεια και ανάλογα με τις τοπικές ιδιαιτερότητες, καθιστούν επιτακτική και αναγκαία την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στον τομέα της γλωσσικής διδασκαλίας και ιδιαίτερα στη χρήση του επικοινωνιακού μοντέλου
- Η ύπαρξη στα εγχειρίδια θεματικών εννοιών σχετικών με τον πολιτισμό των Τσιγγάνων κρίνεται θετικά από ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών (75,8%). Επειδή, ωστόσο, το ¼ των μαθητών έχει αρνητική γνώμη, θεωρούμε ότι το ζήτημα απαιτεί περαιτέρω έρευνα
- Η καλή, γνήσια και ελκυστική εικονογράφηση αποτελεί πόλο έλξης για την

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ενασχόληση με τον γραπτό και προφορικό λόγο δηλώνουν το 90,6% των μαθητών και το 100% των εκπαιδευτικών

Συμπερασματικά, λοιπόν, η έρευνα έδειξε ότι το υλικό της σειράς «*Μιλώ και γράφω Ελληνικά*» που εκπονήθηκε για τη διδασκαλία της Ελληνικής σε Τσιγγανόπαιδες, ικανοποίησε σε σημαντικό βαθμό τους στόχους που είχαν εξ αρχής τεθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος «*Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο*». Ταυτόχρονα όμως, όπως ήταν φυσικό, η έρευνα ανέδειξε μια σειρά προβλημάτων και κενών, τα οποία σχετίζονται με όλους τους παράγοντες της εκπαίδευσης (μαθητές, εκπαιδευτικούς, διδακτικό υλικό, μέθοδο διδασκαλίας κλπ.). Τα προβλήματα αυτά είναι ανάγκη να αντιμετωπιστούν επαρκέστερα και αποτελεσματικότερα σε περίπτωση οποιασδήποτε θεσμικής παρέμβασης στον τομέα της εκπαίδευσης των Τσιγγανοπαίδων, με στόχο τη γενικότερη βελτίωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

4 -6 Σεπτεμβρίου 2009

Νυμφαίο Φλώρινας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τμήμα Νηπιαγωγών
Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων
Γλωσσικής Διδασκαλίας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ

Παρακαλούμε απαντήστε στις επόμενες ερωτήσεις.

Στοιχεία Διδάσκοντος:

φύλο: γυναίκα
 άνδρας

Προϋπηρεσία στην εκπαίδευση: έτη μήνες

Προϋπηρεσία σε σχολεία ή τάξεις με Τσιγγανόπαιδες: έτη μήνες

Επιμορφωτικά σεμινάρια στα οποία μετείχατε για τη διδασκαλία της γλώσσας γενικά κατά την τελευταία πενταετία: ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ τότε να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα:

Υπηρεσία ή φορέας επιμόρφωσης που διοργάνωσε το σεμινάριο	Τίτλος σεμιναρίου	Διάρκεια σε ώρες	σε	Διάρκεια σε ημέρες	σε

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι η γενική εντύπωση για τη σειρά των βιβλίων "Μιλώ και γράφω Ελληνικά" που απευθύνονται στους Τσιγγανόπαιδες;

1	2	3	4	5
αρνητική	μέτρια	καλή	πολύ καλή	άριστη

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

2. Συμφωνείτε με την προτεινόμενη στο "Βιβλίο του Δασκάλου" και στον "Επιμορφωτικό Οδηγό" μέθοδο διδασκαλίας;

1	2	3	4	5
αρνητική	μέτρια	καλή	πολύ καλή	άριστη

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

3. Η διάκριση σε επίπεδα διδασκαλίας και η συγγραφή αντίστοιχων εγχειριδίων για τον μαθητή είναι κατά τη γνώμη σας:

1	2	3	4	5
ανεπιτυχής	σχετικά επιτυχής	αρκετά επιτυχής	πολύ επιτυχής	άριστη

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

4. Θεωρείτε ότι η σειρά των βιβλίων "Μιλώ και γράφω Ελληνικά" ανταποκρίνεται στις ανάγκες τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα του πληθυσμού-στόχου (για τον οποίο συντάχτηκαν ειδικά):

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

5. Πόσο καλύπτουν τα εν λόγω εγχειρίδια τις θεματικές περιοχές που εμπίπτουν στα ενδιαφέροντα του πληθυσμού-στόχου (π.χ. σχολείο, οικογένεια, φύση, ήθη και έθιμα, γιορτές, λαϊκός πολιτισμός, αθλητισμός, ελεύθερος χρόνος κλπ.)

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 και 3 να απαριθμήσετε θεματικές περιοχές που δεν υπάρχουν στα εγχειρίδια και οι οποίες πρέπει να προστεθούν σε επόμενη επανέκδοση:.

6. Τα θέματα των επιμέρους ενοτήτων ανταποκρίνονται σε περιστάσεις επικοινωνίας της καθημερινής ζωής των μαθητών της ομάδας-στόχου;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

7. Πόσο βελτιώνεται ο προφορικός λόγος των μαθητών (με βάση την προτεινόμενη στα εγχειρίδια μεθοδολογία);

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

8. Πόσο βοηθούν τα εν λόγω εγχειρίδια στην ανάπτυξη του γραπτού λόγου των μαθητών (ανάγνωση-γραφή);

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

9. Το λεξιλόγιο που προτείνεται στα εν λόγω εγχειρίδια πόσο επαρκές είναι για την ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών της ομάδας-στόχου;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

10. Η γλωσσική διδασκαλία, μέσω των εν λόγω βιβλίων, συμβάλλει στην ανάπτυξη της γλωσσικής δεξιότητας των μαθητών ώστε να επικοινωνούν επαρκώς στο σχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

11. Τα εικονογραφικά-αισθητικά στοιχεία του βιβλίου (πέραν των καθαρώς γλωσσικών) συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 και 3 να γράψτε τι άλλο θα θέλατε να συμπεριληφθεί στα εγχειρίδια σε επόμενη επανέκδοση.

12. Οι θεωρητικές επισημάνσεις και οι οδηγίες διδασκαλίας που υπάρχουν στο "Βιβλίο του Δασκάλου" και στον "Επιμορφωτικό Οδηγό" πόσο συμβάλλουν στην ενημέρωση του εκπαιδευτικού;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ "ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ" ΚΑΙ ΤΟΝ "ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ"

13. Το "Βιβλίο του Δασκάλου" παρέχει εναλλακτικές δραστηριότητες και εφαρμογές σε βαθμό ώστε ο διδάσκων να έχει δυνατότητα κατάλληλων επιλογών;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

14. Πόσο επαρκείς θεωρείτε τις προτεινόμενες για κάθε διδακτική ενότητα εναλλακτικές δραστηριότητες και εφαρμογές

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

15. Πόσο επαρκή είναι για τον εκπαιδευτικό τα πολιτισμικά στοιχεία της ομάδας-στόχου που παρέχονται στα βιβλία για τη Γλώσσα και στον "Επιμορφωτικό Οδηγό"

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Σε περίπτωση που η απάντηση είναι 1 ή 2 να δικαιολογηθεί.

2. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Σε παρακαλούμε να απαντήσεις στις παρακάτω ερωτήσεις επειδή θέλουμε να ξέρουμε τη γνώμη σου για τα νέα βιβλία «Μιλώ και γράφω Ελληνικά».
Σε ευχαριστούμε!

κορίτσι

αγόρι

ετών

τάξη

1. Ποια γλώσσα μιλάς στο σπίτι με τους δικούς σου;

2. Κάνεις παρέα με παιδιά ή με φίλους που μιλούν μόνο Ελληνικά

ναι		όχι	
-----	--	-----	--

3. Αν κάνεις παρέα με παιδιά που μιλούν μόνο Ελληνικά πόσο καλά τα καταλαβαίνεις;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

4. Πόσο σου αρέσει το νέο βιβλίο της γλώσσας «Μιλώ και γράφω Ελληνικά»;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

5. Την ώρα του μαθήματος της γλώσσας, συνεργάζεσαι με τους άλλους συμμαθητές σου για να κάνεις τις διάφορες δραστηριότητες;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

6. Σου αρέσουν οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες που υπάρχουν στο βιβλίο;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

7. Σου αρέσουν οι δραστηριότητες που σου προτείνουν να ψάξεις για πληροφορίες στο διαδίκτυο, σε άλλα βιβλία και εγκυκλοπαίδειες;

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

8. Σου αρέσουν οι δραστηριότητες που σου προτείνουν να ψάξεις για παροιμίες, παραμύθια κλπ. από το περιβάλλον σου;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

9. Σου αρέσουν οι ζωγραφιές, τα σκίτσα και φωτογραφίες που υπάρχουν στο βιβλίο σου;

1	2	3	4	5
καθόλου	λίγο	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ

Ελληνικής Γλώσσας

(ως πρώτης/μητρικής, δευτέρας/ξένης)

4 -6 Σεπτεμβρίου 2009

Νυμφαίο Φλώρινας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τμήμα Νηπιαγωγών
Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων
Γλωσσικής Διδασκαλίας

Βιβλιογραφία

- Γρηγοριάδη, Ε. 1999. Τσιγγάνοι: Περιθωριοποίηση και κοινωνικός αποκλεισμός. Στο 1^ο Δήμερο Παναθηναϊκό Συνέδριο (5-6 Απριλίου 1997) με θέμα: «*Η σχολειοποίηση των Τσιγγανοπαίδων*». Πρακτικά του Συνεδρίου, σελ. 33-38. Πετρούπολη: ΙΤΣΜΕΧ.
- Littlewood, W. 1981. *Communicative language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ματούλας, Γ., Κλασσίνας, Κ. 2001. *Τσιγγάνοι – Τσιγγανόπαιδες Ζεφυρίου. Επίπεδο Οικογένειας και Φοίτηση*. Πετρούπολη: ΙΤΣΜΕΧ.
- Μήτσης, Ν. 2004. *Η Διδασκαλία της Γλώσσας υπό το πρίσμα της Επικοινωνιακής Προσέγγισης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μήτσης, Ν., Σδρόλιας, Κ. 2007. Το Πρόγραμμα «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο». Στο Γιακουμάκη (κ.α.) *Επιμορφωτικός Οδηγός για τον Εκπαιδευτικό*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 75-80.
- Μήτσης, Ν., Μήτση, Α. 2007. Η διδασκαλία της γλώσσας. Στο Γιακουμάκη (κ.α.) *Επιμορφωτικός Οδηγός για τον Εκπαιδευτικό*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 83-108.
- Μπενέκος, Δ. 2007. Διαπολιτισμικότητα και κοινωνική ένταξη: Το σχολείο ως χώρος συνάντησης πολιτισμών και γλωσσών, *Μέντορας. Περιοδικό Επιστημονικών και Εκπαιδευτικών Ερευνών*, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 43-51.
- Μπενέκος, Δ. 2007α. Επιχειρώντας την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Στο Γιακουμάκη (κ.α.) *Επιμορφωτικός Οδηγός για τον Εκπαιδευτικό*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 65-73.
- Μπέλλα, Σ. 2007. *Η δεύτερη γλώσσα, Κατάκτηση και διδασκαλία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ντούσας, Δ. 1997. *Ρομ και φυλετικές διακρίσεις: στην Ιστορία, Κοινωνία, Κουλτούρα, την Εκπαίδευση και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Nunan, D. 1998. *Language Teaching Methodology – A Textbook for Teachers*. London: Prentice Hall.
- Πόρποδας, Κ. 2002. *Η Ανάγνωση*. Πάτρα: (αυτοέκδοση).
- ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο 2002. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο – Προγράμματα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Δραστηριοτήτων*. Αθήνα.
- ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο 2002. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών – Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, Τόμος Α΄*. Αθήνα.
- ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο 2005. *Διδακτικό Βιβλίο και εκπαιδευτικό υλικό στο σχολείο: προβληματισμοί-δυνατότητες-προοπτικές*. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου με συνεργασία Π.Ι.-ΑΠΘ. Θεσσαλονίκη: Εκδ. Ζήτη.
- Widdowson, H. G. 1978. *Teaching language as communication*. Oxford: Oxford University Press.
- Χατζησαββίδης, Σ. 2007. Οι Ρομ στην ιστορία της ανθρωπότητας και την Ελλάδα. Στο Γιακουμάκη (κ.α.) *Επιμορφωτικός Οδηγός για τον Εκπαιδευτικό*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 39-63.

Η σειρά των βιβλίων «Μιλώ και γράφω Ελληνικά»

Ανδρέου, Γ., Γιολλάση, Β., Καραμανέ, Χ., Μήτση, Α., Μήτσης, Ν., Μπενέκος, Δ. 2007. *Μιλώ και γράφω Ελληνικά. Πρώτο επίπεδο διδασκαλίας – Βιβλίο του Μαθητή*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας – Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Β΄ έκδοση 2008).

Ανδρέου, Γ., Γαλαντόμος, Ι., Καλυβάς, Ν., Μήτσης, Ν., Μπενέκος, Δ. 2007. *Μιλώ και γράφω Ελληνικά. Δεύτερο επίπεδο διδασκαλίας – Βιβλίο του Μαθητή*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας – Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Β΄ έκδοση 2008).

Ανδρέου, Γ., Αντωνοπούλου, Α., Κατσιγιάννης, Κ., Μήτση, Α., Μήτσης, Ν., Μπενέκος, Δ. 2007. *Μιλώ και γράφω Ελληνικά, Τρίτο επίπεδο διδασκαλίας – Βιβλίο του Μαθητή*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας – Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Β΄ έκδοση 2008).

Ανδρέου, Γ., Αντωνοπούλου, Α., Γαλαντόμος, Ι., Γιολλάση, Β., Καλυβάς, Ν., Καραμανέ, Χ., Κατσιγιάννης, Κ., Μήτση, Α., Μήτσης, Ν., Μπενέκος, Δ. 2007. *Μιλώ και γράφω Ελληνικά.. Μεθοδολογικές Οδηγίες για τη δημιουργική χρήση των Βιβλίων του Μαθητή στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας. Επίπεδα Διδασκαλίας Πρώτο, Δεύτερο και Τρίτο – Βιβλίο του Δασκάλου*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Β΄ έκδοση 2008).

Γιακουμάκη, Β., Γκόβαρης, Χ., Καλδή, Σ., Μήτση, Α., Μήτσης, Ν., Μπενέκος, Δ., Σδρόλιας, Κ., Τριανταφυλλίδης, Τ., Χατζησαββίδης, Σ. 2007. *Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: Η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων». Επιμορφωτικός Οδηγός για τον Εκπαιδευτικό*. Βόλος: Υπουργείο Παιδείας-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Β΄ έκδοση 2008).

4 -6 Σεπτεμβρίου 2009

Νυμφαίο Φλώρινας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τμήμα Νηπιαγωγών
Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων
Γλωσσικής Διδασκαλίας